

Vanartiga proletärer, konsekvensen av industristadens segregerade samhälle

Ungdomar och brott i industristaden Göteborg vid sekelskiftet 1900

Johnny Johansson

C-uppsats i historia VT 2023

Handledare: Martin Linde

Arbetets art: C-uppsats i historia 15 HP

Titel: "Vanartiga proletärer, konsekvensen av industristadens segregerade samhälle" - Ungdomar och brott i industristaden Göteborg vid sekelskiftet 1900

English Title: Disorderly proletarians, the consequence of the industrial city's segregated society" - Youth and crime in the industrial city of Gothenburg at the turn of the 20th century

Sidantal: 33

Författare: Johnny Johansson

Handledare: Martin Linde

Datum: Juni 2023

Sammanfattning

Bakgrund: Vanartiga ungdomar var de svårhanterliga ungdomarna som uppvisade en ovilja att acceptera samhällets förväntningar om att bli en hederlig arbetare. Samhället i urbana Göteborg under sekelskiftet 1900 präglades av flera olika sociala orättvisor och kriminellt beteende bland ungdomar var ett av många problem.

Syfte: Avsikten med denna uppsats är att studera de sociala aspekter som låg bakom ungdomsbrottsligheten under sekelskiftet 1900. Detta innebär en närmare undersökning av ungdomsförbrytares socioekonomiska situation och deras hemförhållanden för att se om det var relaterat till deras kriminella beteende.

Metod: Metoden för studien har varit mixad, vilket först omfattade en kvantitativ kartläggning. Därefter har en kvalitativ textanalys använts för att analysera förundersökningsmaterial som finns i de rapportböcker som utgör en del av studiens källmaterial. Det empiriska materialet utgörs av två olika former av polismaterial och även nyhetsartiklar från perioden 1880-1905.

Resultat: Det segregerade samhället kunde leda till ett kriminellt beteende för de mest utsatta ungdomarna som led av svåra hemförhållanden. De barn som levde i hem med endast en förälder var överrepresenterade i brottsstatistiken. Polisen och media hade uppfattningen att ungdomarnas dåliga hemförhållanden och avsaknad av en gedigen uppfostran var delvis orsaken till deras kriminella leverne. Delar av pressen gjorde även uttryck för att samhället behövde ta mer ansvar.

Nyckelord: Vanartig, segregering, ungdomskriminalitet, hemförhållanden, tjufteri, ficktjuveri

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Bakgrund och tidigare forskning	3
2.1 Tidigare forskning om ungdomskriminalitet i Sverige 1850-1900.....	3
2.2 Tidigare forskning om det segregerade klassamhället i Göteborg, 1850-1900.....	4
2.3 Tidigare forskning om kriminologiska teorier.....	7
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning.....	8
3 Syfte och Frågeställning	10
3.1 Syfte.....	10
3.2 Frågeställning.....	10
4 Metod och källmaterial	11
4.1 Källmaterialet.....	11
4.1.1 Journalen över vanartiga barn.....	11
4.1.2 Rapportböcker.....	12
4.1.3 Nyhetsartiklar.....	12
4.2 Mixad metod.....	12
4.2.2 Kvalitativ metod.....	13
4.2.3 Kritik mot vald metod.....	13
5 Resultat och Analys	15
5.1 Brottsstatistiken och polisens tillrättavisanden.....	15
5.2 Ungdomarnas socioekonomiska bakgrund och hemförhållanden.....	22
5.3 Dagspressen och polisen - Textanalys om orsaker till vanartighet.....	25
5.3.2 Utdrag från nyhetsartiklar.....	26
5.3.2 Utdrag från polisens rapportböcker.....	28
6 Sammanfattande diskussion	30
7 Avslutning	33
8 Käll- och litteraturförteckning	34

1 Inledning

Kriminalitet är ett omdiskuterat problem i dagens Sverige. Löpsedlarna byter ut varandra med nya rubriker om hur gängkriminaliteten har visat sig vara ett allvarligt socialt problem.

Upprepade gånger har det larmats att kriminellt beteende blir allt vanligare bland ungdomar.

Enligt Brottsförebyggande rådets statistik över de brott som begicks 2021 var 19% av de misstänkta i åldrarna mellan 15-20 år (BRÅ, 2022 s. 5). I en kompletterande rapport menar Ring och Shannon (2023, s. 7, 76) att ungdomsbrott tenderar att vara mer förekommande i städer och är vanligare bland de ungdomar som lever i familjer med socioekonomiska svårigheter.

Med anledning av det moderna samhällets svårigheter beträffande ungdomskriminalitet och relationen fenomenet tycks ha till socioekonomisk svaghet, väcks nyfikenhet kring huruvida kriminellt beteende har varit ett historiskt problem i svenska urbana samhällen. Under de sista decennierna av 1800-talet genererade industrialiseringen nya möjligheter för Göteborg, vilket ledde till att antalet invånare växte i markant takt, kring decennierna före och efter sekelskiftet 1900. Under perioden mellan 1870-1900 steg Göteborgs befolkning från 56 288 till 130 619 (SCB, 1969, s. 61-63). I takt med att industristaden Göteborg tog form, trädde det fram en ny arbetarklass vars levnadsvillkor var så pass påfrestande att deras kamp att försörja sig kunde mynna ut i socialt avvikande beteende, som exempelvis kriminalitet. Klyftan mellan arbetarklassens olika skikt växte sig större och kriminellt beteende verkade vara en reaktion från de individer som inte kunde förlika sig med samhällets normer om att man skulle vara en hederlig arbetande medborgare. Att det fanns ett samband mellan arbetarklassen och kriminalitet insinueras exempelvis av den före detta polismästaren i Göteborgs stad, Anders Oscar Elliot, som låtit författa en självbiografi över sina personliga erfarenheter under 1868-1890. Genom Elliots upplevelser så som han mindes dem, beskriver han ordningsmaktens uppgift som en intensiv kamp:

Mellan polisen och den lägre befolkningen rådde ett ständigt krigstillstånd [...] Att den lägre befolkningen icke var några polisvänner var helt naturligt. Den var ett oroselement, mot vilket polisen ständigt måste stå väpnad och som ej respekterade något annat än den överlägsna styrkan (Elliot, 1930, s. 23).

Denna studie undersöker en period då kriminalitet ansågs vara ett omfattande problem för det svenska samhället. Faktum är att det är en era från historien då ungdomskriminalitet ansågs vara särskilt svårartat, inte bara i Göteborg utan hela Sverige, vilket historikern Björn Horgby, påpekat i sina studier (Horgby, 1986, s. 102). Utöver det, var även andra städer i Europa påverkade av ungdomskriminalitet och framförallt London skulle ses som ett skräckexempel (Bergman, 1990, s. 23; Clive Emsley, 2018, s. 26).

Den tidsperiod som denna uppsats kommer att vara koncentrerad till är det urbana Göteborg kring årtiondena före och efter sekelskiftet 1900. Det var en period då många i främst arbetarklassen levde under svåra förhållanden och som skulle kunna ha varit så pass ansträngande att brottsliga handlingar blev en sista utväg. Följden tycks också ha blivit en kraftig ökning av stöldbrott i Göteborgs stad. Det blev brukligt med patrullerande poliser för att säkerställa ordningen i staden och att avskräcka från kriminellt beteende. Ungdomar, som ertappades, blev sedermera varnade och dokumenterade i polisens journaler under perioden 1884-1901. Brotten som begicks kunde variera, och kommer utförligt att diskuteras senare i denna uppsats. Därtill ska tilläggas att dokumentationen endast avser en bråkdel av de förseelser som ungdomar begick då de sällan blev anhållna. Då det var mer förekommande med tillrättavisade eftersom polisen verkade anse att det var slöseri av polisens resurser (Bergman, 1990, s. 202).

Uppsatsen är strukturerad i flera kapitel. I nästa kapitel kommer en historisk bakgrund och tidigare forskning inom ungdomskriminalitet att presenteras tillsammans med tidigare etnologisk forskning om Göteborgs stad. Uppsatsens tredje kapitel, kommer tydliggöra syftet med studien och dessutom fastställa frågeställningen som ska besvaras. Under kapitel fyra kommer källmaterialet närmare beskrivas tillsammans med den mixade metod som denna uppsats bygger på. Fortsättningsvis, i denna studiens femte kapitel kommer undersökningen att presenteras i relation till frågeställningen. Avslutningsvis, kommer en sammanfattande diskussion tydliggöra vad studien kommit fram till, och i turordning kommer varje frågeställning individuellt besvaras.

2 Bakgrund och tidigare forskning

Under denna del av min undersökning kommer tidigare forskning att uppmärksammas. Det involverar tvärvetenskaplig forskning inom sociologi, etnologi och allmän historia vars geografiska fokus är industristaden Göteborg. Den redan existerande forskningen om Göteborgs stad är omfattande, och de levnadsförhållanden som arbetarklassen upplevde under ca. 1900 har undersökts av flertalet etnologer som bland annat: Helene Brembeck, Kjell Bergman och Birgitta Skarin Frykman, vars forskning kommer presenteras i denna del av uppsatsen.

För att undersöka kriminalitet som ett socialt fenomen har tidigare forskning inom stämplingsteori och strainteori implementerats. Dessa teorier förklarar kriminellt beteende som en reaktion på hur den individuella medborgaren och dess omgivande samhälle interagerar med varandra i en tid då samhället genomgick förändringar.

2.1 Tidigare forskning om ungdomskriminalitet i Sverige 1850-1900

Under mitten av 1800-talet genomgick hanterandet av unga kriminella individer en oerhörd förändring från att vara disciplinerade och bestraffande till att successivt bli mer humanitär och uppfostrande. Ett tydligt exempel på detta är att unga lagförbrytare inte längre skulle bestraffas med fängelsestraff. Kjell Bergman, vars etnologiska studier omfattar polisens dagliga och rutinmässiga arbete under andra hälften av 1800-talet, har undersökt polisjournaler från 1895. Från de källorna har han dragit slutsatsen att de vanligaste formerna av brott var tjuveri och snatterier begångna av pojkar i yngre tonåren (Bergman, 1990, s. 200). Dessutom, till skillnad från vuxna brottslingar, kunde det ibland räcka med en skarp tillsägning och varning från en poliskonstapel. I en del fall kunde en pojke bli "warnad i närvaro af sina föräldrar" och även skollärare kunde underrättas. Givetvis är detta en form av disciplinerande, men uppfostran var desto viktigare vilket kunde motverka avvikande beteende som exempelvis kriminalitet. Skolans roll var avgörande för att tillrättavisa ungdomar som uppvisat ett oönskat socialt beteende.

Det strövade runt pojkgäng runt om i staden, som ägnade sig åt diverse pojkstreck som snatterier, skolkade från skolan eller drack alkohol. Ett beteende som inte ska ses som direkt problematiskt i sig, men om pojkarna ignorerades allt för länge, kunde det dessvärre eskalera. Hit hör även andra förseelser i form av inbrott och även stöld av bränsle i form av kol eller ved. I de fall unga förbrytare uppvisade ett upprepande mönster av stölder eller annat oanständigt uppförande, kunde det resultera i att unga blev inackorderade på en avsöndringsskola, eller som

det också kallades straffskola, vilket främst avsåg att uppfostra ungdomarna, och dessutom avskilja dem från sina övriga skolkamrater för att inte ha ett dåligt inflytande (Bergman, 1990, s. 201).

Uppfostringsanstalten sågs som en sista möjlighet att förhindra utveckling av kriminellt beteende. De som hamnade där var främst pojkar som på grund av dåliga eller svaga socioekonomiska levnadsförhållanden visade tecken på ett grövre avvikande uppförande som exempelvis; våldsamt beteende, lättja eller brottsliga handlingar.

I kontrast till Bergmans studier, har Ulrika Norburg, som forskat om barn och ungdomar i utanförskap, uppmärksammat i sin avhandling *Fängelse, skola, uppfostringsanstalt eller skyddshem? (1876-1940)* att stöld var en oerhört vanlig anledning till att pojkar blev inackorderade på en uppfostringsanstalt, då de ansågs särskilt problematiska, det vill säga begick grövre och återkommande förseelser. Ett exempel är att år 1897, var 45 av 50 inackorderade på grund av att de begått någon form av stöldbrott (Norburg, 2015, s. 80). Andra orsaker var, som tidigare nämnts, alkoholkonsumtion men också skolk, ovilja att arbeta, lösdriveri och tiggeri.

Norburgs forskning, vilken är koncentrerad kring den uppfostringsanstalt som heter Åkerbruksskolonin Hall, diskuterar bland annat hur ungdomsförbrytare behandlades. Denna verksamhet ämnade att ta hand om pojkar i åldrarna mellan 10-15 år som antingen ansågs ligga i farozonen till att bli kriminella eller hade blivit dömda i domstol att tillbringa en tid på uppfostringsanstalt. Norburg (2015, s. 31) beskriver bland annat hur organisationen kunde se ut på Hall och beskriver det genom den teori som härstammar från Michel Foucault, som bland annat menar att, för att omvända en kriminell individ var tvångsuppfostran nödvändig (Foucault, 1987 s. 294).

Tidigare forskning om ungdomskriminalitet visar att samhället hade överseende med ungdomar som begick mindre förseelser och brott och att det var först när det blev återkommande kriminella gärningar som intagande på en avsöndringsskola kunde vara aktuellt.

2.2 Tidigare forskning om det segregande klassamhället i Göteborg, 1850-1900

För att förstå hur det var att leva under senare delen av 1800-talets Göteborg, har tidigare etnologiska studier utförda av Helene Brembeck varit ledande för denna studie. Hennes forskning grundar sig på bland annat intervjuer av människor födda mellan 1892-1908 och har till viss del även undersökt poliskammarens utredningsmaterial från 1800-talets avslutande

decennier. I sin forskningsrapport undersöker Brembeck klassförhållanden under slutet av 1800-talet. Hon diskuterar hur det var att tillhöra arbetarklassen och hur man uppfattade “de andra”, det vill säga de som tillhörde de finare eller mindre finare områdena i Göteborg. Arbetarklassen var indelad i olika skikt, delvis var det de som klarade sig på mannens inkomst i hemmet. I andra hushåll fick kvinnan bidra med familjeförsörjningen, delvis på grund av de låga lönerna i Göteborgs stad (Brembeck, 1988, s. 20-21). Detta ska inte förväxlas med borgerligheten som främst hade finare arbeten som ställde krav på akademiska meriter, eller hade egna verksamheter (Brembeck, 1988, s. 47). Vidare menar Brembeck att ett respektabelt yrke var direkt kopplat till en mans status. Mannen var således den som primärt arbetade, medan kvinnan hade sin roll som hemmafru och skötte hushållet. Det var nämligen en avgörande faktor i hur man fastställde sin hierarkiska position i klassamhället (Brembeck, 1988, s. 21). Däremot var det en nödvändighet för de familjer som befann sig i en extra utsatt situation där mannens inkomst inte var tillräcklig för att kunna försörja familjen att även kvinnan arbetade eller vände sig till den fattigvård som erbjöd både kläder och mat. Detta påverkade familjens anseende och ansågs “mindre fin” om kvinnan tvingades arbeta, då detta såg som något skamligt (Brembeck, 1988, s. 20).

Göteborg genomgick omfattande förändringar i slutet av 1800-talet, staden utvecklades från att vara en handels- och sjöfartsstad till att nu inhysa ett stort antal fabriker, vilket i sin tur skapade nya möjligheter för arbetarklassen (Frykman, 1990, s. 46). Göteborg var vid sekelskiftet 1900 därför en stad med stor potential och möjligheter då det uppkom nya normer och värderingar om hur man som medborgare borde vara. Segregeringen i samhället hade också blivit ett faktum, och det var uppenbart för alla att Linnégatuområdet och Vasastan var de finare områdena (Brembeck, s. 45). Arbetarklassens medborgare bodde i Majorna och Masthugget. I andra områden var segregeringen indelad i olika gator där vissa gatuområden var bebodda av arbetarklassens “skötsamma och hederliga medborgare”, medans exempelvis Landala Långgata var en gata som var känd för att “de fattiga bodde där” (Brembeck, 1988, s. 18-19). Brembeck beskriver ett segregerat samhälle i sin forskning, klassamhället i Göteborg hade resulterat i en splittrad stad där inkomsten var direkt avgörande för om man kunde anses som finare än andra (Brembeck, 1988, s. 20).

Sociala svårigheter som bostadsbrist och framförallt fattigdom har beskrivits som ett av 1800-talets stora sociala utmaningar. Tidigare forskning har uppmärksammat den tillströmningen

av människor till Göteborg i jakt efter arbete, kring sekelskiftet 1900. Detta kom att innebära en rad sociala problem för staden som trångboddhet, sjukdomar, bostadsbrist och dessutom kriminalitet, vilket framgår i Jan Christensens forskning, som fokuserar på Göteborgs socialpolitiska utveckling under 1800-talet (Christensen, 2009, s. 71).

Fattigdom blev således ett problem för samhället. Den som var inkapabel att försörja sig på egen hand, skulle kunna lita på stöd från allmänheten. Dock var detta framförallt begränsat till de sjuka, gamla och mentalt instabila, något som Christensens forskning uppmärksammar (Christensen, 2009, s. 115).

Därtill ska det tilläggas att för de som befann sig i en oerhört svår ekonomisk situation, så kunde stöld i viss mån bli en utväg. En ökning av stöldbrott berodde delvis på ekonomiska kriser, låga löner och ett stigande pris på potatis och spannmål. Dessa stöldbrott benämns som "nödbrott" vilket omfattade stöld av både mat, kläder och andra nödvändigheter (Bergman, 1990 s. 22).

Andra sociala problem som tidigare forskning uppmärksammat är bland annat alkoholkonsumtionen, och hur den förknippats med osedligt beteende och den har även angetts som orsak till ett våldsamt beteende. I polisens utredningsarbete, som tidigare studerats av Bergman, framgår det bland annat att det fanns en koppling mellan våldsbrott och arbetarklassens alkoholkonsumtion (Bergman, 1990 s.154). Bergman anger att en övervägande del av de brott begångna under 1890 var relaterade till alkoholkonsumtion. Alkoholbruk har också beskrivits som en viktig del av arbetarklassens kultur (Brembeck, 1988, s. 86). Den som inte drack riskerade att hamna utanför, och när det kommer till ungdomar och specifikt pojkar, menar Brembeck att alkoholbruk var förknippat med något manligt. Liknande betydelse hade slagsmål, snatterier och andra småstölder men enligt Brembeck var det främst alkoholkonsumtionen som borgerligheten fruktade, då det i slutändan kunde leda till misär för hela familjer. Förenligt med detta, är den iakttagelse som Birgitta Skarin Frykman beskriver i sin etnologiska studie om arbetarkulturen i Göteborg 1890. Enligt henne var arbetarklassens beteende direkt förknippat med en dålig uppfostran som bland annat kunde leda till brottsligt beteende och ett överdrivet alkoholmissbruk, något som förknippades med arbetarklassens manliga kultur (Frykman, 1990, s. 93, 95). En sådan fördom menar Frykman blev bekräftad av vad som kunde läsas om i tidningar. Där skrevs det bland annat om hur slagsmål och stölder förknippades med individer som tillhörde arbetarklassen (Frykman, 1990, s. 94).

Att upprätthålla ordningen och garantera säkerheten åt allmänheten var polisens primära uppgift (Bergman, 1990, s. 4). Uppdagades det att individer saknade giltiga skäl att vistas i staden kunde man riskera att bli anklagad för lösdriveri. Att driva runt utan syfte innebar att man drog till sig misstänksamhet från polisen, som trots allt ville bevara en social ordning och trygghet. I handlingar från polisen har man beskrivit lösdrivare som "löst folk", "någon som saknade bostad" eller "ingen möjlighet att försörja sig själv" eller livnärde sig själv genom tiggeri eller på annat sätt kunde beskrivas som en luffare. Även prostitution har förknippats med detta fenomen (Frykman, 1990, s. 96). Det har likaså poängterats att de som saknade arbete eller annan möjlighet till egen försörjning under 1800-talet kunde få ett dåligt rykte och konsekvensen av det innebar att bli känd som en lösdrivare (Christensen, 2009, s. 115). Fortsättningsvis konstaterar också Christensen att allmänheten ansåg att den som var fattig hade sig själv att beskylla. Fattigdom var något som man skulle skämmas över, och om orsaken till fattigdom var på grund av lättja eller annan liknande "individuell defekt" hade man orsakat det själv (Christensen, 2009, s. 115).

Kriminellt beteende blev en alternativ utväg för de individer som kontinuerligt hade misslyckats eller upplevt svårigheter i att leva upp till normen att vara en skötsam och hederlig arbetande medborgare, vilket bland annat var vad som förväntades av ungdomen (Brembeck, 1988, s. 22).

Frykman betonar att borgerligheten menade att arbetarklassens barn skulle tidigt "lära sig att älska arbetet", något som skulle läras i skolan (Frykman, 1990, s. 95). Kriminellt beteende var av den anledningen en form av protest och uttryck för en upplevd frustration då ungdomar hade misslyckats att leva upp normer och förväntningar som fanns, att vara en "god och hederlig medborgare". Brembeck, formulerar sig på ett liknande sätt och menar att ungdomarnas förseelser ska tolkas som en demonstration mot samhället, eftersom ungdomarna inte hade något att vinna på att vara väluppfostrade (Brembeck, 1988, s. 86).

2.3 Tidigare forskning om kriminologiska teorier

Strainteorin, som Albert Cohen studerat, är en kriminologisk teori som beskriver vilka faktorer som kan bli avgörande för att en individ ägnar sig åt kriminella handlingar. En stor orsak till ett kriminellt beteende hos en individ kan till exempel vara de ångestfyllda känslor som uppstår då denne kontinuerligt misslyckas att bli en god och hederligt arbetande medborgare (Cohen, et al.

2010, s. 181). Hans forskning har även visat att ungdomar påverkas av samhällets förväntningar på ett negativt sätt. Exempelvis kan arbetarklassens ungdomar hamna i kriminella kretsar då de inte lyckas leva upp till vad som förväntas av dem. Likväl är den socioekonomiska bakgrunden hos ungdomar direkt avgörande för hur ungdomars liv formas (Cohen, et al. 2010, s. 181).

Dessutom betonar sociologi professorn Robert Agnew, som också forskat om straint teori, att en ungdoms omgivande miljö kan ha en direkt inverkan på individens framtida möjligheter. Ett specifikt bostadsområde, dålig skolgång, familjeliv eller kamrater som har dåligt inflytande är alla faktorer som skulle kunna uppmuntra brottsliga gärningar (Agnew, 1985, s. 156).

Stämplingsteori, en alternativ kriminologisk teori, har diskuterats av exempelvis historikern Frank Tannenbaum redan på 1930-talet. Tannenbaum menade att kriminellt beteende var något som orsakades av att samhället var högst delaktig i en process som skapade en brottsling (Tannenbaum, 1938, s. 20). Stämplingsteorin grundar sig i en fientlig attityd gentemot individen som är känslig för yttre påverkan, det vill säga ett barn eller en ungdom. Om samhället har negativa fördomar riktade mot ett barn, på grund av dennes socioekonomiska levnadsförhållanden kan detta i sin tur leda till att det blir besannat, som om samhällets förväntningar vore en profetia. Någon som exempelvis levde i ett specifikt geografiskt område under sena 1800-talets Göteborg som då ansågs präglad av fattigdom skulle, teoretiskt sett, riskera att få en negativ "stämpel" av de som tillhör borgarklassen respektive samhällets elit. Konsekvensen av detta, som Tannenbaum beskriver, blir att den individ som anses som fattig, vanartig eller till och med kriminell riskerar att leva upp till dessa förväntningar, alternativt att det utvecklas ett annat negativt asocialt beteende (Tannenbaum, 1938, s. 20). Dessa teorier ska inte uppfattas som absoluta men kan utgöra en delvis förklaring för ett kriminellt beteende, som närmare kommer att exemplifieras i denna studiens del som utgör undersökningens resultat och analys.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Bergmans studie visar hur polisens arbete såg ut, men han går inte in i detalj gällande ungdomskriminalitetens omfattning. De med mest frekvent kontakt med rättsväsendet tycktes enligt Bergmans studier vara från specifika geografiska områden i Göteborg vilket bland annat omfattade de geografiska områdena Majorna, Masthugget och Haga. Men det saknas en systematisk redovisning av ungdomsbrott. Vad som är intressant att beakta är hur samhället

menade att uppfostran av “de farliga klasserna” var nödvändigt (Norburg, 2015, s. 10). Det var inte bara brottsligt leverne utan ett oacceptabelt uppförande som samhället var orolig för då det i slutändan kunde leda till ett kriminellt fördärv. Eftersom detta var direkt relaterat till de lägre samhällsklasserna så utvecklades det ett strängt förhållningssätt emot dem. Därför tillämpades det ett diciplinärt förhållningssätt som ämnade att fostra ungdomar att bli dugliga samhällsmedborgare, vilket i sig tyder på att kriminalitet bland unga var ett problem.

Socialhistorisk forskning om Göteborg visar på hur svåra förhållanden arbetarklassen upplevde under slutet av 1800-talet. Intrycket som Brembecks forskning ger är att Göteborg var ett segregerat samhälle som grundade sig i olika levnadsförhållanden utifrån ett hierarkiskt samhällsperspektiv. Brembecks forskning visar däremot inte hur det potentiellt kunde finnas en koppling mellan ungdomars hemförhållanden, deras socioekonomiska bakgrund och hur det kunde leda till ett kriminellt beteende. Brembeck och Bergmans studier har inte koncentrerat sin forskning på polismaterial som hanterar specifikt ungdomars brottsliga gärningar vilket denna uppsats kommer att göra. Arbetet är således koncentrerat endast på material som berör ungdomar i det geografiska området av Göteborg.

Dessutom har tidigare studier inom kriminologisk forskning, bedrivna av Tannenbaum, Agnew och även Cohen, gett förklaring till de orsaker som skulle kunna mynna ut i ett kriminellt beteende. Dessa kunde delvis bero på socioekonomiska faktorer som; utanförskap, ekonomisk instabilitet, dåligt umgänge och bristfällig uppfostran.

Det har nu klargjorts att tidigare forskning om arbetarklassens levnadsförhållanden vid sekelskiftet 1900 är omfattande. Den kan dock kompletteras ytterligare med en undersökning som fokuserar specifikt på ungdomskriminalitet. Denna studien kommer därför bidra med mer fokuserad information om ungdomskriminaliteten. I nästa kapitel, som beskriver studiens syfte och frågeställning, kommer det att utförligt att klargöras vad denna undersökning avser att tillföra beträffande ungdomskriminalitet under sekelskiftet 1900 i Göteborgs stad.

3 Syfte och Frågeställning

I denna del presenteras studiens syfte och hur den är förenlig med den grundläggande frågeställningen som sedermera kommer vara vägledande för undersökningen.

3.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka kopplingen mellan ett segregerat klassamhälle och konsekvensen det kan innebära för en ung generation. Fattigdom kan påverka människor negativt och i en del fall, kan det resultera i kriminellt leverne bland ungdomar. Av den anledningen, kommer denna studien specifikt undersöka de mest förekommande brott som ungdomar begick, vilka som var förövarna och dessutom hur deras socioekonomiska bakgrund såg ut. Utöver ungdomarnas hemförhållanden, kommer studien även vad polisen respektive dagspressen ansåg vara orsaken till ungdomsbrottsligheten.

3.2 Frågeställning

Denna uppsats syfte kommer säkerställas genom att besvara följande frågeställning:

1. Hur ofta anhölls ungdomar, fanns det många återfallsförbrytare? Hur gamla var de ungdomar som anhölls?
2. Hur såg polisens tillrättavisande ut? För vilka slags brott anklagades de ungdomar som polisen anhöll?
3. Vilken socioekonomisk bakgrund var mer förekommande hos ungdomsbrottslingarna? Var de arbetare, underklass eller något däremellan? Hur såg ungdomarnas hemförhållanden ut?
4. Vad såg polisen respektive dagspressen som orsaken till ungdomsbrottsligheten?

4 Metod och källmaterial

Denna uppsats undersöker den dokumenterade informationen som framgår av polisens handlingar, vilket är ett omfattande material under perioden 1884-1901. Polisens handlingar består av en så kallad journal över vanartiga barn, som kortfattat summerar information om de ungdomar som blev anhållna av polisen. Studiens empiriska grund består också av polisens så kallade rapportböcker, som innehåller polisens utredningar om varje brottmål. Utöver dessa polisiära handlingar, kommer olika artiklar från dagspressen att undersökas för att på så vis se vad polisen och dagspressen ansåg vara en grundläggande orsak till att barn och unga begick brott under slutet av 1800-talet. Eftersom källmaterialet är så olika, är uppsatsen baserad på en mixad metod som består av både kvantitativa och kvalitativa delar som i slutändan kommer att besvara frågeställningen.

4.1 Källmaterialet

Denna studiens empiriska grund utgörs av tre primära källor. För att tydliggöra skillnaden på det källmaterial som har undersökts, följer här därför en kortfattad beskrivning av källmaterialet. I samtliga material tas det upp saker om ungdomar som till exempel utseende, boende, föräldrars namn, födelsedatum, och även hemförhållanden.

4.1.1 Journalen över vanartiga barn

Polisens journal över de vanartiga barnen har utgjort grunden för den kartläggning som varit nödvändig för att kunna fastställa denna studiens kvantitativa del. Journalen i fråga är skriven för hand av polisen som en kontrollbok över minderåriga där anteckning av brott togs i samband med anhållanden. Denna finns bevarad i sitt originalskick i Riksarkivet i Göteborg. Informationen som framgår i journalen avser de brott som ungdomarna blev anhållna för samt tid för polisens ingripande. Vid stöldbrott framgår oftast även vad som stulits. Journalen är en sammanställning av individers brott och i vissa fall flera brottsliga handlingar. Vid undersökning av denna journal blir det tydligt att delar av informationen är upprepande och går att sammanställa, vilket motiverar användandet av en kvantitativ metod.

4.1.2 Rapportböcker

Nästa källmaterial som använts är de rapportböcker författade av poliser som arbetade med brottsutredning och som senare överlämnades till andra instanser som till exempel domstol. Dessa rapportböcker utgör en serie av flera böcker, där varje bok representerar ett kalenderår mellan åren 1880-1896. Dessa rapportböcker, i kontrast till ovan beskrivna journal, är istället ämnade att beskriva ett komplett händelseförlopp för varje enskilt brott som en individ blivit anhållen för. Dessa rapportböcker är omfattande, med flera hundratals sidor med material, där enskilda brott framgår. Därför har det varit nödvändigt att begränsa sig, och dessutom vara selektiv i vad som är intressant att fördjupa sig i för att uppnå denna studiens syfte. Detta är ett digitaliserat material på riksarkivets webbplats, vilket möjliggjorde genomgång av dokumentationen via sökord, för att på så vis begränsa sig till de delar som behandlar ungdomar. Detta har gjorts med inspiration från polisens egna språkbruk som utmärker sig i både journalen om de vanartiga barnen och rapportböckerna.

4.1.3 Nyhetsartiklar

Det sista källmaterialet som också undersökts är nyhetsartiklar från dagspressen, där det skrivs om ungdomar som begått brott, men innehåller även en diskurs om vem som bär ansvaret över ungdomskriminalitet. Omfånget av artiklar är begränsat och orsaken till detta är för att stanna inom ramarna för denna undersökning. De artiklar som undersökts är bland annat från den obundna liberala tidningen Göteborgs Handels- Och Sjöfartstidning. För ett bredare politiskt perspektiv har även artiklar från den socialdemokratiska tidningen Ny Tid använts. Tidningsartiklarna som använts finns förvarade i Kungliga bibliotekets digitala databas. Innehållet i artiklarna är värda att diskutera och analysera inom ramen för denna uppsatsens syfte och frågeställning. Detta motiverar i sin tur för användandet av en kvalitativ textanalytisk metod.

4.2 Mixad metod

Källmaterialet som utgör denna uppsatsens empiriska grund skiljer sig åt, av den anledningen har en mixad metod använts. Studien kan då delas upp i två delundersökningar som utgörs av en kvantitativ kartläggning samt av en kvalitativ textanalys. Det innebär att kvantifierbar data ska summeras och presenteras i form av olika diagram, samtidigt som textinnehåll ska analyseras och diskuteras.

4.2.1 Kvantitativ metod

Studiens kvantitativa del kommer att klargöra följande: hur många brott som begicks, hur många av dessa ungdomar som befann sig i socioekonomisk utsatthet och vilka bostadsområden som var överrepresenterade bland de ungdomar som dokumenterats i journalen.

Arbetsprocessen för att möjliggöra detta har inneburit en grundlig genomgång av journalen. Den har lästs igenom flera gånger, för att sedan kunna summera den nödvändiga information som slutligen avser att visa ett övergripande mönster i form av statistik. För att kunna sammanställa informationen från journalen har även ett transkriberingsarbete varit nödvändigt för att kunna tyda ord som varit svårtolkade, på grund av den gamla skrivstilen i journalen. Detta har varit en viktig del under arbetsprocessen eftersom vissa ord har varit avgörande för insamlingen av det statistiska dataunderlaget. Slutligen har informationen räknats samman och struktureras i form av olika tabeller som kommer att besvara delar av frågeställningen.

4.2.2 Kvalitativ metod

Den kvalitativa delen avser att analysera och diskutera innehållet i olika texter, vilket också kommer att besvara delar av frågeställningen. Texterna som har analyserats är delvis utdrag från de rapportböcker som beskrivits ovan, men också nyhetsartiklar som handlat om ungdomskriminalitet, i vissa fall handlar det till och med om samma individer.

Arbetsprocessen för att söka fram de händelseförlopp om de brott som begicks av ungdomar har utgått från användandet av olika sökord. Dessa sökord har främst varit; För- och efternamn på ungdomsförbrytaren, födelseår och datum, eventuellt smeknamn på ungdomen eller brottsrubriceringen. Tjuvferi, stöld, inbrott och ficktjuvferi är de mest frekventa sökorden som använts. Avsikten med den kvalitativa textanalysen är att den ska besvara den fjärde frågan i uppsatsens frågeställning.

4.2.3 Kritik mot vald metod

Vad som är viktigt att tänka på när man använder en kvantitativ metod är både äktheten och pålitligheten i det som ska sammanställas, vilket historieprofessorn John Tosh uppmärksammat (Tosh, 2011, sid. 136,138). I teorin, finns det alltså en risk för att informationen som denna

studiens statistik baseras på kan vara missvisande eller delvis inkorrekt. Om det kan förutsättas att materialet är äkta och pålitligt, då det är författat av polisen, är det ändå nödvändigt att agera objektivt vid användandet av en kvalitativ textanalys. Texter ska därför inte tolkas utifrån en modern uppfattning. Ord kan till exempel ha haft en annan betydelse genom historien och ska därför tolkas utifrån den tidsperiod och sammanhang som det förknippas med.

5 Resultat och Analys

Följande del av denna undersökning kommer att presentera en genomgående diskussion som löpande besvarar den frågeställning som tidigare redogjorts. Genom att närmare undersöka det källmaterial, som en gång i tiden utgjort centrala delar av polisens dagliga arbetsuppgifter, kommer en djupare förståelse för hur klivet samhället faktiskt var under sekelskiftet 1900. En inblick i polisens dagliga arbete under perioden 1884-1901 kommer att vara närvarande när delar ur deras dokumenterade arbete kommer att citeras och analyseras. Dessutom kommer socioekonomiska begränsningar som ungdomar hade att presenteras, och även vad för sorts ungdomar som var överrepresenterade i brottsstatistiken. Det vill säga, vilken samhällsklass de förmodligen tillhörde och hur gamla de var då de blev anhållna för första gången, och om de var återfallsförbrytare eller inte. I slutändan kommer det att bidra med en uppfattning om hur ungdomskriminaliteten från det sena 1800-talet i Göteborg såg ut.

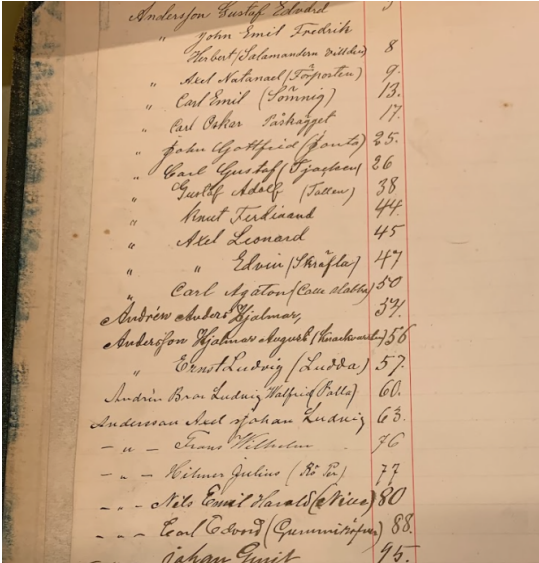
5.1 Brottsstatistiken och polisens tillrättavisanden

Under denna del av undersökningen kommer det uppmärksammas vilka brott som begicks. Ett brott där ungdomar visat sig vara överrepresenterade är när det tillkom olika former av stöldbrott. Det kommer även framgå vad för sorts tillrättavisningar som polisen använde sig av.

En slutsats som kan dras utifrån polisens journalföring är att de tycktes ha överseende med småbrott då de flesta brott som dokumenterats är av allvarigare art förutom i de fall där vissa ungdomar återkommer och verkar vara mer kända av polisen.

Detta indikerar att polisen hade mer tillsyn över de ungdomar som kunde anses som återfallsförbrytare, detta framgår i den innehållsförteckning som finns i journalen över vanartiga barn. Där radas nämligen ungdomar upp, som om i syfte att effektivt kunna hitta dessa individer vid bokföring av potentiella framtida förbrytelser.

Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901. (Författarens egna bild)

Andersson Gustaf Edvard	
John Emil Fredrik	8
Robert Salomonson (Söder)	9
Andersson (Söder)	13
Carl Emil (Söder)	17
Carl Peter (Söder)	25
John Gustaf (Söder)	26
Carl Gustaf (Söder)	38
Gustaf Adolf (Söder)	44
Konst Ferdinand	45
Anders Leonard	47
Edvin (Söder)	50
Carl Gustaf (Söder)	54
Andersson Anders (Söder)	57
Andersson (Söder)	58
Andersson (Söder)	60
Andersson (Söder)	63
Andersson (Söder)	70
Andersson (Söder)	77
Andersson (Söder)	80
Andersson (Söder)	88
Andersson (Söder)	95

I innehållsförteckningen så är det bara några ungdomar som framgår, vissa ungdomar som finns med i journalen är därmed inte listade i innehållsförteckningen. Vissa av de som framgår har ett mer omfattande kriminellt förflutet, medan andra istället har färre men mer allvarliga brott uppskrivna under sitt namn. Under den period som kretsar kring sekelskiftet 1900 så fanns det en lagstiftning som menade att unga förbrytare inte kunde lagföras som en vuxen. Givetvis tog man ändå brottsligt beteende på allvar, även då de begicks av en ungdom och det fanns andra straffrättsliga medel man kunde vidta istället för fängelsestraff, vilket framgår av den då gällande strafflagen från 1864. Denna lagstiftnings femte kapitel första paragraf löd följande:

Gerning, som eljest straffbar är, vare, utom i det fall, som i 2§ sägs, strafflös, om den begås af barn, innan det fyllt femton år; Dod äge domstolen efter omständigheterna förordna, att barnet af föräldrar eller annan, under hwars wård och lydriad det står, med aga hemma i huset rättas skall, eller i allmän uppfostringsanstalt insättas, om tillgång dertill finnes (SFS 1864:11 s.101, 5 kap. 1 §)

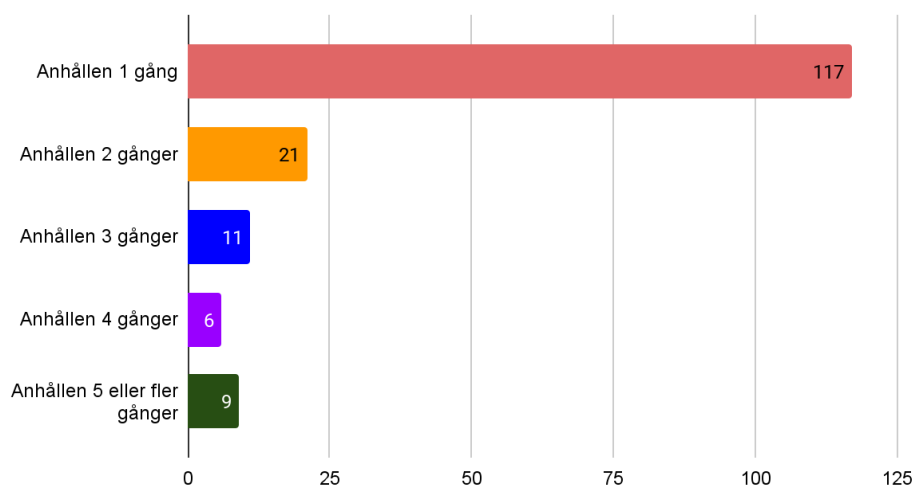
I de flesta fall då ett barn ertappades för stöld, återlämnades godset och barnet släpptes iväg med en varning. Däremot om brottet var av betydande art eller framförallt om ungdomen var en återfallsförbrytare kunde denne dömas till att bli inackorderad på en så kallad avsöndringsskola, alternativt straffskola, som tidigare berättats om. Nedan framgår ett exempel på en av de återfallsförbrytare som blev skickad till en avsöndringsskola som straff för sitt brottsliga beteende, vilket bör uppfattas som den grävsta tillrättavisningen ett barn kunde få. I detta fall var det för att Johan Oskar Johansson ertappades med att ha sovit ute vilket ansågs vara lösdriveri.

Namn, ålder, utseende och föregående lefnadsomständigheter.	Undergångne bestraffningar.	Anmärkningar.
<p><i>Johan Oskar Johansson</i> (Ballant)</p> <p>Hår: Skägg: Ögon: Näs: Mun: Höjd: Höjd:</p>		<p>1881 juni 1 offörd till straffskolan för utdeligande föregående mat 1884 Febr 15 an hällen för fyrtio a Kommandantsäp " " 21 anhällen för sloff tillgrepp af 2 st. Kopparflaskor " anhällen för sloff tillgrepp af en back från slakt i Byggnads " juni 14 anhällen för sloff tillgrepp af Den klädningsbyrå från Byggnads Dikrasen 5 de Regnat</p>

Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901. s. 7 (Författarens egna bild)

Det framgår även sedan att Johan Oskar Johansson anhölls för ett fortsatt brottsligt beteende som fylleri och olika former av stölder. Polisen tycktes anteckna varje gång barn och ungdomar blev anhållna för brott. I vissa fall kanske en skarp tillsägning till de som blivit anhållna för första gången var tillräckligt för att de skulle upphöra med sitt kriminella leverne. Sammanställningen av den insamlade statistiken ur polisens journal visar att återfallsförbrytare inte var i majoritet. Nedan följer ett diagram som visar hur många gånger en ungdom blev anhållen enligt det material som framgår i journalen:

Antalet gripanden av ungdomar

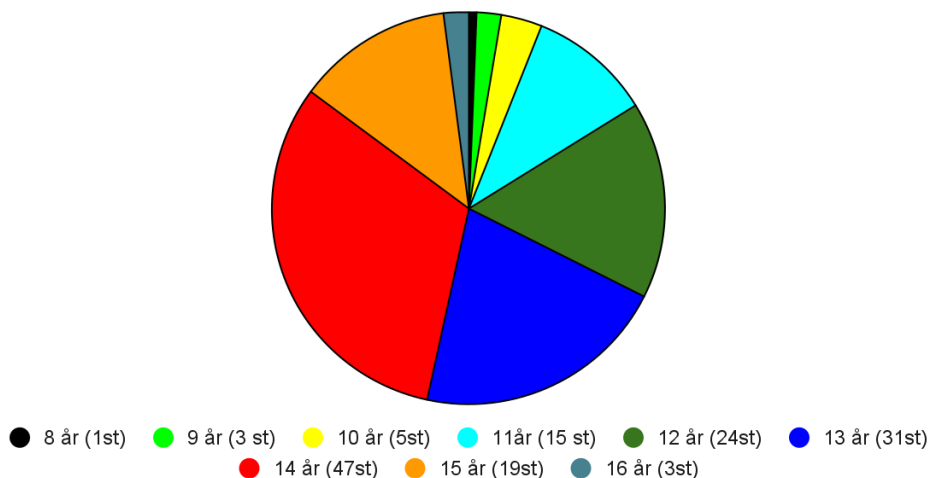
Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

Enligt tidigare forskning, som tidigare uppmärksammats i denna uppsats, blev ungdomar sällan anhållna (Bergman, 1990, s. 202). I journalen framgår det att polisen kan ha gett ungdomarna en muntlig varning, där har bland annat polismästare Elliot varnat en ungdom för sysslöst leverne. Säkerligen var denna form av varningar vanligare än man kan tro, även om de är ovanliga i journalen. I detta fallet, verkade en anteckning i journalen nödvändigt för att femtonåriga Ivar Gottfrid Fagerberg, skulle bättra sig och förstå allvaret med ett så kallat "sysslöst leverne" trots att han samma dag redan blivit varnad: "1884 Jan. 22 inkallad för ett sysslöst och oordentligt lefnadssätt. S.d erhållit 1:a varningen av polismästaren Elliot [...]". (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 5).

Med anledning av att brottsligt beteende från vissa individer tycktes upphöra efter att de blivit nedskrivna i denna journal kan man dra slutsatsen att polisen fungerade som en extra uppfostrande instans för barnen. Olika former av reprimander behövdes som avsåg att ha en förebyggande effekt i att motverka ett eskalerande kriminellt beteende hos ungdomar. Det verkade som om dessa barn blev lämnade att klara sig själva och de verkade tro att de kunde göra vad de ville, tills dess att de fick möta konsekvenserna. Mot bakgrund av dessa barns låga ålder och oförstånd tycktes polisens ingripande ha varit något positivt. Det går inte att fastställa med säkerhet men statistiken visar på en stor sannolikhet att de barn som anhölls en gång slutade med sina kriminella handlingar.

Femton år var ingen ovanlig ålder då man blev anhållen för första gången. Enligt vad som framkommer i journalen över vanartiga barn var det bland annat ett barn så litet som endast åtta år som förekom. Även om ett så ungt barn endast uppdagades vid ett enstaka tillfälle så ger det ändå en indikation till att polisens varningar ibland inte var tillräckliga och de skrev därför upp barnen och ungdomarna i journalen. Nedan följer en statistik över hur gamla barnen och ungdomarna var då de blev anhållna för första gången av en poliskonstapel:

Ålder på de barn och ungdomarna som blev anhållna under 1884-1901

Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

En övervägande del av de barn som framgår i polisens journal var mellan åldrarna 12-15 år. En ålder där ungdomar behöver som mest vägledning genom livet. Det finns därför anledning att tro att ungdomarna som utförde olika former av kriminella gärningar hade en brist på både förebilder och framtidstro.

Ett exempel på en pojke som var en återfallsförbrytare var tolvårige Carl Algot Georg Rasmusson, vars brottsliga gärningar framgår i den undersökta journalen. Carl var delvis inblandad i två inbrott tillsammans med två andra pojkar. Inbrotten, som omfattade dyrbarheter från två olika verksamheter, indikerar att värdet av godset var avgörande för vilken form av tillrättavisande ansågs vara mest lämplig. Nedan följer en kortfattad information om det brott som Carl var involverad i:

“Carl Allgot Georg Rasmusson [...] Född: den 24 December 1876 [...] 1888 Okt. 9 anhållen för dels inbrottsstöld af två gaskranar i smedmästaren J. Svenssons verkstad i tomten No 7 vid Stora Badhusgatan och dels för tillgrepp af fyra par Kakelugnsdörrar af messing från Byggmästaren J. H. Jacobsson.” (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 73)

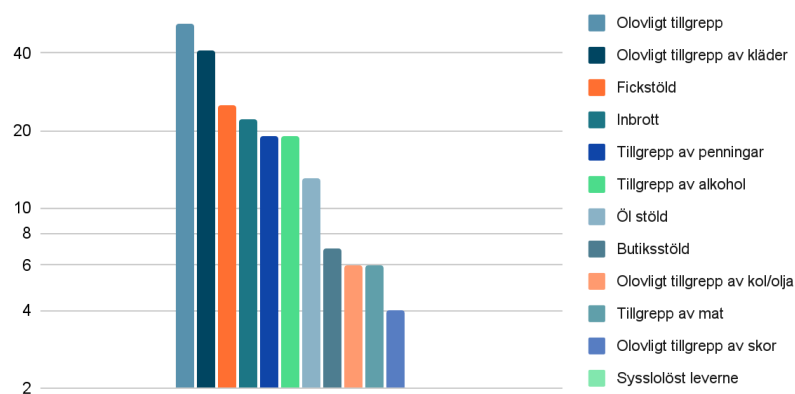
I ovan citat framgår däremot inte vad som hände efter brottet. Vilken konsekvens som Carl och hans kamrater fick uttrycks istället i mer detalj i polisens rapportbok från år 1888. Med hjälp av den rapportboken kan man dra slutsatsen att de brott som ansågs mer allvarliga, som i detta fallet två inbrott, krävde en ännu skarpare tillrättavisning än en enkel varning eller anteckning. Det blir också tydligt att polisen försökte genom olika former av tillrättavisningar att fostra ungdomar till att bli hederliga. Här uppenbarar sig även en annan form av tillrättavisning som var vanlig då ungdomar gjort sig skyldiga till grövre förseelser. Polisen försökte få ungdomar att upphöra med sitt brottsliga beteende genom att informera deras föräldrar om de brott de gjort sig skyldiga till:

[...] På grund af hvad sålunda förekommit äro gossarne Carl Theodor Bertrand Thorstensson, Carl Algot Georg Rasmusson och Arthur Leonard Lundgren och deras föräldrar kallade till inställelse inför Poliskammaren denna dag. Göteborg den 10 Oktober 1888. (Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 27 (1888) s. 225).

Denna form av tillrättavisning verkade i en del fall ha haft en betydande effekt. Det verkar som om Carls kriminella gärningar upphörde efter denna tillrättavisning. Vilket i sin tur visar att polisens val att involvera föräldrarna hade en önskvärd effekt.

Det var många olika former av brott som begicks av de vanartiga barnen, vissa mer allvarliga än andra. Det som uteslutande tycktes vara en genomgående trend bland barnen och ungdomarnas brott var olika former av stöldbrott. Nedan följer därför en sammanställning av de stöldbrott som begicks av de vanartiga ungdomarna, baserat på vad som framgår av polisens journal:

Stöldrelaterade brott begåna av vanartiga ungdomar mellan 1884-1901

Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

Vad som menas med “olovligt tillgrepp” kan man bara spekulera i eftersom det i vissa fall inte tydliggjorts vad för föremål som stulits. Fickstölder kunde involvera olika personliga ägodelar som exempelvis fickur, portmonnäer eller pengar. Inbrott var de brott som sågs som mer allvarliga, och polisens striktare tillrättavisningar var då mer förekommande, som då omfattade att ungdomar skickades iväg till en avsöndringsskola eller liknande uppfostrande verksamhet.

För ungdomar var givetvis alkohol en åtråvärd vara, därav att det var ett vanligt byte för ungdomarna vilket framgår av ovan statistik. Att vara en del av gänget och delta i den manliga kulturen och konsumera alkohol var viktigt för att inte bli utfrys av sina kamrater (Brembeck, 1988, s. 86). Alkohol ger även status inom ungdomsgrupper, vilket i sig förklarar varför alkoholstölder var tämligen vanligt (Cohen, 2010, s. 181). Det ansågs även vara förknippat med en manlig arbetarkultur (Frykman, 1990, s. 93). Ett exempel på en ungdom som blev anhållen för

stöld av alkohol var bland annat återfallsförbrytaren Carl Oskar Andersson, som endast var tretton år gammal då han för första gången, blev anhållen för både ficktjuveri men också stöld av alkoholhaltiga drycker:

Carl Oskar Andersson (Påskägget) [...] 1883 Juli 17 anhållen för oloft tillgrepp af fickstöder 6 st
** Sept 15 anhållen för tillgrepp af öl ** Okt 12 anhållen för 5 särskilda tillgrepp däribland
fickstöder S.d. rapport 1884 juni 30 anhållen för oloft tillgrepp af två buteljr öl 1885 [...] (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 17)

En annan stor kategori i ovan statistik var stöld av olika klädesplagg. Varor som kläder, mat och även bränsle ansågs vara en form av nödvändigheter som alla var i behov av, och stöld av dessa varor har bland annat kallats för “nödbrott”, som tidigare uppmärksammats (Bergman, 1990 s. 22). Dock ska det påpekas att de klädesplagg som var brukligt att ungdomarna stal var klänningar. Antagligen för att de hade ett högt andrahandsvärde och var enkelt att sälja vidare till exempelvis pantbanker, något som verkade ha varit sedligt bland förbrytare och ofta framgår i polisens rapportböcker (Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 12 ,1880 s. 49). Stöldgodset var alltså inte nödvändigtvis avsett att brukas för egen del, utan skulle säljas vidare för pengar. Ett exempel på detta är fjortonåriga Knut Werner Henriksson, som blev anhållen för ett sådant brott: “1887 Januari 22 anhållen för olofligt tillgrepp af en klänning från ogifta Clara Börjesson [...]” (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 52). Ett liknande exempel är den stöld som begicks av Gustaf Edvard Andersson som var lärling hos en skomakare där han verkade ha tagit tillfället i akt och kommit över totalt 17 par skor, ett byte vars värde förmodligen var högt och inte hade varit svårt att sälja vidare om han kommit undan:

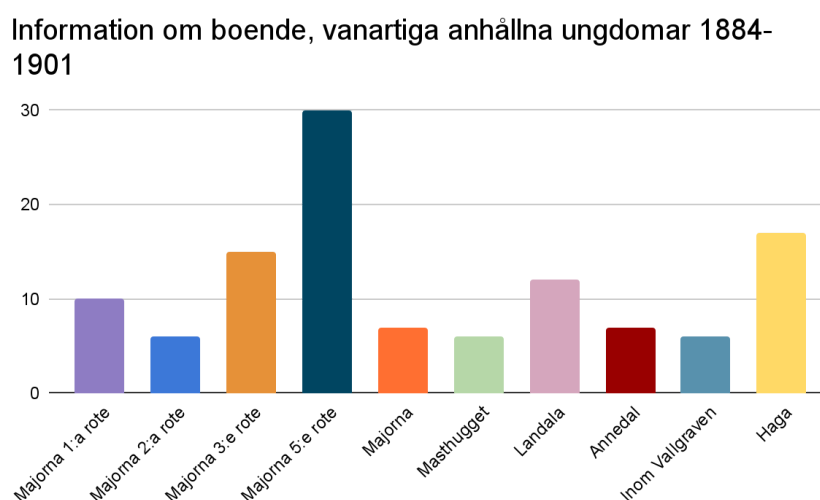
Andersson Gustaf Edvard. Född den: 24 April 1870 [...] Har varit i skomakarlära hos L Svensson i huset No 78: M 200 [...] 1884 Februari 7 anhållen för olovligt tillgrepp af 17 par skodon från skomakaren L Svensson. (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 5)

Kompletterande fakta från husförhörlängderna visar att unge Gustaf var föräldralös och blev därför placerad i ett fosterhem hos ett gift par (Riksarkivet, Folkräkningar, 1880). Han bodde i Haga, vilket var ett område som präglades av trångboddhet och fattigdom (Frykman, 1990, s. 47). Vilket bostadsområde som ungdomarna härstammade ifrån verkade också ha varit viktig information att skriva ner systematiskt i polisens journal. Detta är något som mer djupgående diskuteras vidare i nästa del.

5.2 Ungdomarnas socioekonomiska bakgrund och hemförhållanden

Under detta avsnitt av uppsatsens redovisning kommer det att presenteras statistik över de mest förekommande bostadsområdena som de vanartiga barn och ungdomarna tycktes representera. Även en analys av de socioekonomiska levnadsförhållandena och ungdomarnas personliga hemförhållanden kommer att diskuteras och exemplifieras. Vilket vidare ger en inblick i hur ungdomar levde under senare delen av 1800-talets Göteborg.

Ungdomarna som blev anhållna för olika former av stöldrelaterade brott verkade ha levt i varierande delar av Göteborg. Vad som däremot blir tydligt när man noggrannare granskar var de anhållna ungdomarna bodde var att det uteslutande handlade om ursprung från olika delar av arbetarklassens områden (Brembeck, 1988, s.14). Dock förekom några undantag från de som bodde inom vallgraven, vilket framgår av följande tabell:

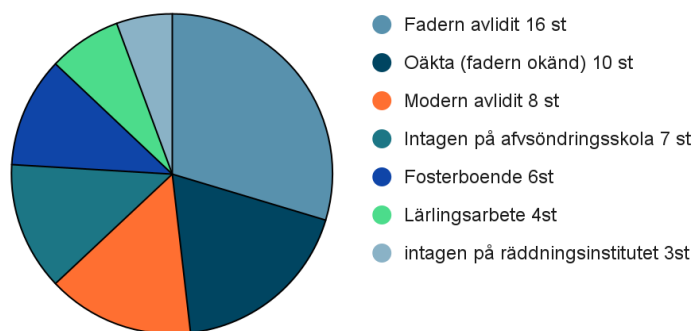
Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

Ovanstående information, såsom den framgår i journalen om de vanartiga barnen, visar att de anhållna ungdomarna hade något gemensamt. Majoriteten av dem som anhölls för stöldbrotten tillhörde arbetarklassens lägre skikt. Vad som nu blir intressant att vidare undersöka är vad det potentiellt fanns för bakomliggande orsaker i ungdomarnas liv som i slutändan resulterade i att de begick kriminella handlingar. Detta är givetvis oerhört svårt att veta säkert, men det finns ändå en fingervisning i den information som antecknats av polisen beträffande ungdomars levnadssituation. De bostadsområden som listas i tabellen ovanför, med undantag från de som bodde inom vallgraven, var områden där vanligtvis arbetarklass familjer levde. Att ungdomar kunde springa runt och göra lite som de ville var förståeligt. Föräldrarna hade långa arbetspass på vanligtvis tolv timmar, men ibland kunde arbetsdagen sträcka sig upp emot 18 timmar (Frykman, 1990, 112-113). Det fanns alltså de som förmodligen inte hade tid att umgås med sin familj, på grund av de långa arbetstiderna. Det förklarar varför ungdomar umgicks mer med sina kamrater och begick olika former av brott då de var utan föräldrars uppsyn.

Flera av de barn och ungdomar som förekommer i polisens journal hade en ansträngande och olycksdrabbad tillvaro. Detta varierade allt från att de levde i ett område som ansågs fattigt, eller att deras föräldrar hade en bristande inkomst. Vad som blir tydligt när man summerar den information som framgår i journalen är hur flertalet av de anhållna ungdomarna levde i hushåll med en ensamstående förälder, vilket förmodligen hade en betydelse i hushållets ekonomiska situation. Nedan följer en sammanställning av hur ungdomarnas hemförhållanden kunde se ut:

De vanartiga barnens hemförhållanden

Information som framgår om de anhållna ungdomarna 1884-1901

Källa: Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

Givetvis fanns det de ungdomar som visat sig ha haft stabila hemförhållanden och var ute i arbetslivet genom ett lärlingsarbete som ändå begick brottsliga handlingar, men dessa var enligt vad som framgår av journalen få. Istället uppmärksammades det ifall barn och ungdomar växte upp utan en fadersfigur. Förmodligen ansågs detta vara viktigt att anteckna då det kunde indikera en oroande utveckling av ett destruktivt beteendemönster som exempelvis att begå brott.

Ungdomar som upplevt negativa händelser som exempelvis att de mist en närstående eller att de har en dålig relation med sina föräldrar kan innebära en ökad risk för att utveckla ett kriminellt beteende (Agnew, 2010, s. 7). Ett exempel från journalen över de vanartiga barnen visar hur nödvändig denna information var för polisens journalföring. Detta tyder på att polisen var fullt medveten om att ungdomars hemförhållanden kunde ha en avgörande prägel på om ungdomar kunde anses som särskilt problematiska. Förmodligen var sådan information avgörande för att de skulle ha särskild uppsikt över dem i framtiden. Nedan följer två exempel på pojkar vars far var död:

Carl Johansson Född: den 13 Februari 1874 här i staden af Snickeriarbetaren Johansson och dennes hustru Anna Britta, af hvilka modern lefva, har en gång förut varit anhållen för olofligt tillgrepp. bor hos sin moder i huset N 110 Litt B vid Hagaheden. [...] (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 33).

Den ungdom vars kriminella meriter tidigare redogjorts för, Carl Allgot Georg Rasmusson har också anteckningar som berättar närmare om hans hemförhållanden, även han tycktes sakna en fadersfigur, och utöver det uppmärksammas även att han varit intagen på en avsöndringsskola, något som inte var ovanligt för de med svåra hemförhållanden:

“Carl Allgot Georg Rasmusson Lyte: Tatuerad å båda armarna och å venstra handen. Född: den 24 December 1876 och son af [oläsligt] Spårvägshusken Carl Johan Rasmusson och hans hustru Maria, af hvilka fadern aflidit. Har sedan den 5 december varit intagen å afsöndringsskolan.” (Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 73).

Utifrån vad som framgår av ovan citat kan man förstå att det fanns svårigheter för en ensamstående förälder att ta hand om sina barn och ungdomar på ett bra sätt. Avsaknaden av en fadersfigur var säkert en tung psykologisk börda för alla i familjen. Något som i Carls fall resulterade i att det enda alternativet som fanns kvar var att bli inackorderad på en afsöndringskola, polisens sista utväg för att tillrättavisa ungdomars kriminella beteende. De svåra hemförhållandena tycktes vara en återkommande trend bland unga förbrytare som förekommit även i de rapportböcker som undersökts. Enligt polisens rapportbok från 1895, framgår det bland annat att en ungdoms mor var änka och hade svårigheter i att; "lemna nödig vård och tillsyn åt gossen [...]" (Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 27 (1895) sid. 95). Hemförhållandena hos ungdomarna blev uppmärksammade och man relaterade deras föräldrars bristande förmåga att uppfostra sina barn till deras brottsliga beteende. Det verkade som om barn och ungdomar hade fått en bristande omsorg och inte hade fått en korrekt vägledning i livet.

Det har nu visats statistiskt underlag på ungdomars hemförhållanden och den socioekonomiska situationen de upplevde under sekelskiftet 1900 i Göteborg. Avsaknad av en fadersfigur, eller hem med ensamstående föräldrar, har visat sig vara vanligt förekommande enligt den statistik som nu presenterats. Det finns därför anledning att tro att detta hade en avgörande roll för hur ungdomar utvecklade ett brottsligt beteende. De ungdomar som levde under hemförhållanden med bara en förälder kunde säkerligen uppleva en viss ekonomisk otrygghet. Något som tyvärr blev värre när en ensamstående förälder i hemmet fick ensam ta på sig ansvaret för familjeförsörjningen, uppfostran och sköta hushållet. Vilket i sin tur förklarar att de barn och ungdomar härstammade från arbetarklassen var överrepresenterade i olika former av stöldbrott. Detta har tydliggjorts enligt den statistik som summerats i denna del.

Det har likaså uppdagats i media om hur ungdomskriminalitet är något som hela samhället borde ta ansvar för. I nästa del som innehåller flera textanalytiska delar kommer textutdrag från både tidningsartiklar och polisens rapportböcker att analyseras, för att förstå hur ungdomskriminalitet har diskuterats som ett socialt fenomen.

5.3 Dagspressen och polisen - Textanalys om orsaker till vanartighet

I denna avslutande del kommer studiens textanalytiska del att uppmärksamma nyhetsartiklar som på olika sätt skildrat ungdomskriminalitet. Både media och polisen tycks uppvisa att skulden för ungdomskriminaliteten inte ska läggas på ungdomarna själva utan ansvaret för detta lades på

någon annan. Detta kommer visas i form av olika tidningsartiklar med ett varierat utbud av politisk vinkling. Därefter kommer polisens sätt att uttrycka sig i sina rapportböcker analyseras för att visa om de på ett liknande sätt, lade skulden för ungdomsbrott på någon särskild.

5.3.2 Utdrag från nyhetsartiklar

Samtidens media tycktes ta ställning till vad de ansåg var orsaken till ungdomskriminalitet, det verkade finnas en gemensam uppfattning om att ungdomar själva inte nödvändigtvis kunde beskyllas för de brott de begick. I en artikel från socialdemokratiska tidningen "Ny Tid" så skrevs det om en grupp pojkar som begått flera olika sorters brott och det verkar som om tidningen bidrog med en varnande nyans i sin text som menar att det fanns flera olika orsaker till ungdomars brottsliga uppförande och att samhället som sin helhet borde ta ansvar för att säkerställa att barn och unga inte hamnar på fel bana. Här exempelvis läggs det vikt på att flera av dem saknade en fadersfigur att se upp till:

[...] Nå. det är ju inget nytt, att unga människor träffas vid rättens skrank, men händelsen med de här gossarne är särskildt belysande för samhällets vårdslöshet med barn utan ordentlig föräldravård. Samtliga voro arbetslösa och hade sammanträffat med hvarandra på värmestugan. Alla utom en saknade faders tillsyn. I två fall voro fäderna döda, i två andra fall hade de skilt sig från mödrarna. [...] Hvem bär ansvaret för, att dylika barn råka in på brottets bana? Dåliga fäder, ogudaktighet, ansvarslöshet, njutningslystnad, tidens ondska [...]. (Ny Tid, "En hemsk bild ur det moderna" 1905-12-21).

I föregående avsnitt diskuterades det hur avsaknad av en fadersfigur kan få negativa följder för barn och ungas hemförhållanden. Detta blir nu uppmärksammat i en tidningsartikel och det verkar som om skulden för deras kriminella beteende delvis beror på en bristande vård från deras föräldrar. Vidare diskuteras andra saker som säkerligen också kan vara avgörande för att utveckla en individs moral som exempelvis religiösa aspekter vilket tyder på att man tyckte det var viktigt att ungdomar fick en god uppfostran både av sina föräldrar och andra delar av samhället.

I en annan artikel från Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, en oberoende liberal tidning, så diskuteras det återigen om en grupp pojkar i åldrarna 10-12 år som begått brott. En av dessa individer framgår även i journalen över vanartiga barn, Carl Edward (Gummiräfven). Där det endast framgår att han blivit "anhållen för olika butiksstölder" (Göteborgs poliskammare före

1900, Journaler över varnade och straffade personer SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901, s. 88). I tidningsartikeln framträder fler detaljer om både brott och påföljd. Liksom i föregående artikel lägger skribenten skulden på någon annan än barnen själva:

Fem stycken pojkar, 10 å 12 år gamla, voro idag inställda inför poliskammaren, enär de vid flera tillfällen föröfvat smärre stölder. De unge brottslingarne, hvilkas *noms de guerre* voro "Mästertjufven", "Siffran", "Gummiräfvén", "Lullas", och "Sockerlotta", hade i synnerhet gjort cigarrbutikerna i Majorna till platser för sina operationer [...] De vanartige pojkarne afsändes till afsöndringsskolan, och deras mödrar erhöilo en skarp tillrättavising, för det de genom att lämna barnen utan uppsikt och låta dem drifva omkring på gatorna voro medelbar orsak till deras tidiga förfall. (Göteborgs Handels- Och Sjöfartstidning "Rättegångs- och Polissaker. - Poliskammaren - Tjufband af minderårige". 1890-02-11).

Återigen visar media att det finns en brist på ansvarstagande från föräldrarnas sida som är en orsakande faktor till ungdomskriminalitet. På liknande vis som tidigare artikel vill författaren till ovan citerade text göra uttryck för att en otillräcklig uppfostran kan leda till ett "tidigt förfall". Vilket skulle kunna uppfattas som en varning till föräldrar i samhället.

I ännu en artikel från den socialdemokratiska tidningen Ny Tid från 1904, diskuteras det om hur en ungdom från Göteborg har skrivit ett brev och skickat till sina föräldrar då han varit oerhört ångerfull och ber om förlåtelse för de brott som han begått. Tidningen som tagit del av brevet gör uttryck för att det finns delar av samhället som fostrar kriminalitet, och de tycks uppmana till förändring:

[...] Denna yngling hörde inte till dem som läst dålig litteratur eller som gått på socialist- eller fritänkaremöten. Nej, den yngling vi ha framför oss är en genomsnittsbildad folkskoleyngling med god kristendoms-kunskap och ordentligt konfirmerad. Naturligtvis sätta vi icke detta i sammanhang med fylleri och förfall, men vi måste erinra om, att hvarken skollärare eller präst räckt till att gifva ynglingen det moraliska underlag, som behöfs i lifvet. Nu är att märka, att det här icke är fråga om någon förhärdad ung brottsling, utan en helt vanlig yngling, som kommit att få extra uppfostran i det elände, som rännstenen föder. Vi behöfva icke göra flera reflektioner. Förstå och Lär! (Ny Tid, "Ett bref från fängelset" 1904-04-16).

Artikeln tycks avslutas med en uppmaning om att det är dags för en förändring. Den unga personen beskrivs som rekorderlig inom både akademiska och religiösa aspekter. Det tycks som om författaren vill mana till att vem som helst kan hamna i situationer som i slutändan leder till ett kriminellt fördärv, om man umgås i fel kretsar. När författaren uttrycker sig om det “elende, som rännstenen föder [...]” kan det tolkas som att de syftar på de stadsdelar som är av allmän uppfattning förknippat med kriminalitet. Det är på så vis en varning att hålla sina barn och unga borta från de inflytande kriminella kretsar kan ge. En varning som skulle kunna vara riktad till föräldrar i samhället, då de har störst påverkan på sina ungdomar.

5.3.2 Utdrag från polisens rapportböcker

Genom polisens skrivelser kan man bilda sig uppfattningen om hur avgörande polisens roll var för många barn och ungdomar. Tidigare har denna uppsats diskuterat huruvida polisen agerat förebyggande och genom olika tillrättavisningar fostra barn och ungdomars beteende för att på så vis förhindra ett kriminellt förfall. Genom polisens rapportböcker framgår flera skrivelser som visar hur viktig polisens fostrande roll faktiskt var. Nedan följer ett exempel på hur en lärare för avsöndringsskolan meddelar, dels om stölder som en pojke deltagit i men också andra personliga förhållanden som ger en beskrivning av pojkens karaktär. Ett tillrättavisande från polisen kan därför ha varit något som varit nödvändigt för att stoppa ett destruktivt beteendemönster:

Sedan föreståndaren för härvarande Afsöndringsskola Skolläraren Gustaf Johnsson i skrifvelse till Poliskammaren anmält, att i sagde skola intagne gossen Edvin Johansson, född den 23 Mars 1880 [...] visat sig i hög grad vanartig, skolkat skolan, tillbragt nätterna uteliggande å afträden, samt dels ensam, dels i sällskap med andra gossar föröfvat tillgrepp [...]. (Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 25 (1893) s. 216).

Ovan citat tyder på att polisen hade en viktig roll i hur vanartiga barn och ungdomar kunde disciplineras genom polisens tillrättavisningar. Att ungdomar inte skötte sin skolgång var också något som ansågs uppseendeväckande eftersom skolan var en viktig plats som uppfostrade arbetarklassens barn (Brembeck, 1988, s. 104). Att barn skolkade från skolan fick därför uppmärksamhet av polisen och är information som är förekommande i deras rapportböcker.

Härnäst följer en annan pojke som misskött sin skolgång och istället ägnat sig åt stöld av en kavaj som han försökt pantsätta:

[...] I går på aftonen hafva detektivkonstaplarna Alfr. Larsson och N. Hilliard för detta tillgrepp anhållit gossen Viktor Emanuel Eggers, född den 10 Oktober 1879 och son af stenarbetaren Paul Eggers [...] På grund af hvad sålunda förekommit, kommer Viktor Emanuel Eggers, hvilken besöker härvarande afsöndringsskola samt visat sig vanartig och försumlig i skolgången, att denna dag inför Poliskammaren inställas, då hans fader Paul Eggers är kallad att sig infinna. Göteborg den 1 September 1892. (Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 24 (1892) s. 169).

Denna gången blev inte bara pojken inkallad utan även hans far. Förmodligen för att polisen ville tillrättavisa fadern i sin bristande fostran och tillsyn över pojken. De instanser som var direkt avgörande för barn och ungas fostran som skolan och föräldrar ansågs därför som viktiga enligt polisen. Polisens intresse för barnens hemförhållanden och deras uppfostran kan uppfattas som ett förebyggande arbete,

Att polisen möjliggjorde en god uppfostran för barn och ungdomar som saknade en stark förebild blir mer uppenbar i det som den dåvarande polismästaren Elliot berättar om i sin självbiografi. Han skriver om hur han var involverad i uppdraget att driva in pengar för att möjliggöra undervisning i hantverk:

“För att avskilja vanartiga skolbarn från de andra hade folkskolestyrelsen inrättat den s. K. avsöndringsskolan, till vars föreståndare hade antagits folkskolläraren Berggren, sedermera föreståndare för Räddningsinstitutet på Hisingen. Berggren insåg snart, att för hans elever den vanliga folkskoleundervisningen ej var nog. De behövde sysselsättas även på annat sätt. [...] Med hjälp av de sålunda erhållna 300 kr. infördes slöjd i avsöndringsskolan” (Elliot, 1930, s. 132-133).

Detta är ännu ett exempel på att polisen var omhändertagande och agerade förebyggande. Genom att göra det möjligt för ungdomar att utbilda sig i ett konkret hantverk, var förmodligen Elliots förhoppning att de ungdomar som utbildades inte skulle ägna sig åt fler brottsliga handlingar.

6 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna uppsats var att undersöka ungdomskriminalitet under sekelskiftet 1900.

Eftersom det var ett segregerat samhälle i Göteborg under denna tid med stora klasskillnader mellan borgerligheten och arbetarklassen har denna uppsats genom en mixad metod både kartlagt olika statistiska resultat som visar på att socioekonomisk bakgrund och hemförhållanden hade en koppling till vilka ungdomar som var mest benägna att begå kriminella gärningar. Dessutom har polisens anteckningar i rapportböckerna respektive medias nyhetsartiklar analyserats för att se vad polisen och dagspressen anser vara orsaken till ungdomskriminalitet. Detta har gjorts genom en textanalytisk delundersökning som vidare undersökt fenomenet ungdomskriminalitet. Dessa resultat förs här samman för att redogöra denna studies resultat:

Hur ofta anhölls ungdomar, fanns det många återfallsförbrytare? Hur gamla var de ungdomar som anhölls?

Den kvantitativa undersökningens delen visar att det inte fanns många återfallsförbrytare. Av de 164 ungdomar som förekommer i den journal som undersökts var 117 st av dem engångsförbrytare. Detta indikerar att polisen har delvis använt sig av journalen som en form av tillrättavisning för att på så vis avskräcka ungdomarna från att vidare begå nya brott. De barn och ungdomar som förekommer i journalen över vanartiga barn varierar mellan 8-16 år där de största kategorierna var åldrarna mellan 12-15 år där de kategorierna tillsammans utgör totalt 121 st barn.

Hur såg polisens tillrättavisande ut? För vilka slags brott anklagades de ungdomar som polisen anhöll?

Utöver att en anteckning i journalen kunde ses som en form av tillrättavisning använde sig polisen av flera olika sorters tillrättavisningar för att på så vis avskräcka från framtida brott. De tillrättavisningar såg olika ut beroende på om ungdomen lyssnat eller inte och kunde eskalera om barnet inte verkade se allvaret i situationen;

- 1:a Varningen. En form av muntlig tillsägelse
- Journalanteckning. De som blev uppskrivna i journalen hade i majoritet endast ett brott i sitt namn, vilket tyder på att denna tillrättavisningen var mest effektiv, eftersom fler brott inte blev antecknade under deras namn.

- Kallelse till polisstationen. Att få sig en ordentlig tillrättavisning på poliskontoret var säkert obekvämt och skulle vidare ha en avskräckande effekt på ett barn eller ungdom.
- Kallelse till polisstationen tillsammans med föräldrar. Där man hoppades kunna nå ut till barnets föräldrar för att på så vis få barnet att sluta begå brott. Vilket kan också uppfattas som en reprimand för föräldrarna som brustit i sin tillsyn av sitt barn.
- Inackordering på en afsöndringsskola. Givetvis var fängelse aldrig ett alternativ, men detta var en liknande form av verksamhet. Detta var en disciplinärt inriktad skola som avsåg att uppfostra vanartiga barn till hederliga arbetare.

Genom ytterligare statistik har studien visat att de mest förekommande brotten var olika former av stölder. Ibland var det tyvärr inte antecknat vad som stulits så då har det bara kallats för "olovligt tillgrepp". Det som stals var föremål som ansågs ha ett högt andrahandsvärde, så att det kunde säljas vidare som exempelvis kläder. Ficktjuveri, inbrott och olika former av stöld av alkohol var också brottsrubriceringar som förekom i polisens journal över vanartiga barn. Andra mindre förekommande företeelser var sysslolöst leverne vilket kan uppfattas som en form av lösdriveri.

Vilken socioekonomisk bakgrund var mer förekommande hos ungdomsbrottslingarna? Var de arbetare, underklass eller något däremellan? Hur såg ungdomarnas hemförhållanden ut?

Den sista statistiken som denna studien lagt fram har visat att en majoritet av de barn och ungdomar som blev anhållna var från olika geografiska områden i Göteborgs stad som var förknippade med arbetarklassens områden, med några undantag för de barn som hade en hemadress inom vallgraven vars område var borgerligt. De ungdomsförbrytare som var mest förekommande var alltså arbetarklassens barn och unga.

Det har dessutom framgått i journalen att många av de barn som förekommit har haft en ensamstående förälder. Detta indikerar att barn potentiellt haft en svår uppväxt eller avsaknad av förebilder eller en ordentlig uppfostran då en ensamstående förälder förmodligen var belastad med oerhört långa arbetspass för att kunna försörja familjen på egen hand.

Vad såg polisen respektive dagspressen som orsaken till ungdomsbrottsligheten?

I de artiklar som presenterats i denna undersökning tycks det finnas en överenskommelse hos skribenterna som representerar två oliktankande politiska narrativ. Det är bristen på uppfostran som är grunden till ett kriminellt beteende, i synnerhet om det saknas en fadersfigur i hemmet. Det verkar också som om samtliga författare av tidningsartiklarna varnade sina läsare om att uppfostran är viktig, något som kanske kan uppfattas vara en uppgift för hela samhället. Enligt Tannenbaum är den relation som finns mellan ett samhälle och en individ, ultimat och inte villkorlig, samhället är med andra ord högst delaktig i formandet av sina egna medborgare. Samhället är en kollektiv kraft som deltar i den process, som i slutändan riskerar att forma kriminellt beteende, något som skulle kunna bli den slutgiltiga påföljden av samhällets segregande förhållningssätt mot arbetarklassen och dess ungdom (Tannenbaum, 1938, s. 25). För att motverka detta måste hela samhället agera mot ungdomar som hamnat i farozonen för kriminellt beteende. Har föräldrar inte tillräcklig förståelse för hur viktig deras uppfostrande roll är är det på sin plats med en tillrättavisning i form av en "skarp tillrättavisning" (Göteborgs Handels- Och Sjöfartstidning "Rättegångs- och Polissaker. - Poliskammaren - Tjuvband af minderårige". 1890-02-11). Trots att tidningsartiklarna för denna studien är i begränsat omfång visar ändå artiklarna att det finns en gemensam uppfattning om att föräldrars uppfostrande roll är viktig, för att motverka att ungdomar blir vanartiga och kriminella individer.

Polisen var noggranna med att anteckna om hemförhållandena var alarmerande för barn och unga. Avsaknad av en fadersfigur i hemmet verkade vara en genomgående trend hos de som ansågs som särskilt bekymmersamma och en grundorsak till kriminellt beteende. Genom olika former av tillrättavisanden verkade det som om polisen hade en uppfostrande roll gentemot ungdomar. Det är svårt att veta säkert, men då anteckningarna upphörde kan en tolkning vara att polisens tillrättavisning hade en positiv effekt. Skolan och föräldrar hade en viktig roll i barns uppfostran till att bli hederliga arbetande individer. Förekom skolkning eller försummelse från föräldrar blev polisen involverad. Polisen var till och med inblandad i skolundervisningen. Genom den berättelse som framgår av polismästare Elliot, om hur han personligen var delaktig i att möjliggöra undervisning i slöjd i avsöndringsskolan visar det att polisen ville att ungdomar skulle bli hederligt arbetande medborgare i samhället (Elliot, 1930, s. 132-133). Slöjd var nämligen en utmärkt undervisningsform för specifikt vanartiga pojkar (Brembeck, 1988, s. 115).

7 Avslutning

Denna undersökning har nu visat hur ungdomskriminaliteten under sekelskiftet 1900 såg ut. Den har visat att de mest förekommande brotten bland barn och ungdomar var stöld relaterade. Barn så unga som åtta år har förekommit i den statistik som sammanställts från polisens journal över vanartiga barn under åren 1884-1901. Dock var de mest förekommande åldrarna mellan 12-15 år. Det var dessutom ovanligt med återfallsförbrytare, vilket visar att polisens olika former av tillrättavisande varit effektiva att avskräcka ett fortsatt kriminellt beteende. Polisens tillrättavisande kunde se olika ut men avsåg att vara fostrande för att på så vis vara förebyggande och förhindra vidare förfall hos barn och unga. I vissa fall har det även uppdragats svåra hemförhållanden som exempelvis att en majoritet av de ungdomsförbrytare bodde i arbetarklassområden. De fanns även de som levde i hem med endast en förälder och detta blev särskilt uppmärksammat i polisens rapportböcker.

Det går att läsa i olika dagstidningar hur man menade att föräldrars fostrande roll var avgörande för huruvida barn och ungdomar kunde utveckla ett kriminellt beteende, men även att hela samhället måste ta ett kollektivt ansvar för att förebygga och förhindra ett brottsligt beteende hos barn och ungdomar.

Slutligen vill denna studie efterfråga framtida studier som kompletterar befintliga studier inom ungdomskriminalitet genom historien. Förslagsvis kan en komparativ studie mellan olika städer visa på ett bredare perspektiv hur ungdomskriminaliteten såg ut under sekelskiftet 1900.

Avslutningsvis, har denna undersökning visat hur ungdomar på grund av sin socioekonomiska levnadssituation hamnat i riskzonen för att utveckla ett kriminellt beteende under slutet av 1800-talet. Detta i sin tur kan leda till konsekvenser för inte bara en ung individ utan hela samhället. Med andra ord, kriminalitet är destruktivt för alla inblandade parter. Polismästare Elliots berättelse om de vanartiga ungdomarna som utbildades inom ett konkret hantverk på avsöndringsskolan visar hur viktigt det är att ha en positiv förväntan på en ung generation, vilket i sig kan vara en viktig lärdom även i modern tid.

8 Käll- och litteraturförteckning

Primärkällor:

Göteborgs poliskammare före 1900: A II: 1a–1b, 4, 12, 17, 20, 22, 24–25, 27–28 (1868–1896)

Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 12 (1880)

Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 27 (1888)

Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 22 (1890)

Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 25 (1893)

Göteborgs poliskammare före 1900, A II: 27 (1895)

Göteborgs poliskammare före 1900, Journaler över varnade och straffade personer
SE/GLA/12703/D X k/19, Kontrollbok över minderåriga, vanartiga barn, 1884-1901.

Okänd. (1890 den 11 februari), nr 301. Göteborgs Handels- Och Sjöfartstidning *Rättegångs- och Polissaker. - Poliskammaren - Tjufband af minderåriga.*

<https://tidningar.kb.se/?q=Gummir%C3%A4fven> hämtad: 2023-05-18

Ant. A-N. (1905 den 21 december), nr 296. Ny Tid, 1905-12-21. *En hemsk bild ur det moderna samhällslifvet - Barn i elände.*

<https://tidningar.kb.se/2796876/1905-12-21/edition/160843/part/1/page/2/?q=tjufveri%20yngling&newspaper=NY%20TID> hämtad: 2023-06-11

Ant. A-N. (1904 den 16 april), nr 87. Ny Tid, 1904-04-16. *Ett bref från fängelset.*

<https://tidningar.kb.se/2796876/1904-04-16/edition/160843/part/1/page/2/?q=%20yngling%20g%C3%B6teborg&newspaper=NY%20TID> hämtad: 2023-06-11

Historisk lagtext:

SFS 1864:11 Kungl. Maj:ts förordning om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Litteratur:

Agnew, R. (1985). A Revised Strain Theory of Delinquency. *Social Forces*, 64(1), 151–167.

Bergman, K. (1990) Poliser : mellan klassförtryck och brottsbekämpning. (Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige, 7).

Brembeck, H. (1988). Arbetarstadsdelarnas barn. Livsmönster, uppfostran och skolgång i sekelskiftets Göteborg (Orig.). Etnologiska institutionen, Univ. Göteborg

Christensen, J. (2009) Liberalernas stad : fattigvård och kulturdonationer i artonhundratalets Göteborg.

Cohen, Albert K: *Delinquent Boys*, Cullen, F. T., & Wilcox, P. (Eds.) (2010). (Vols. 1-2). SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781412959193>

Elliot, A.O. (1930) Minnen från det gamla Göteborg. Stockholm : Wahlström & Widstrand ; 1930

Emsley, Clive. *Crime and Society in England, 1750-1900*. Routledge, 2018.

Foucault, M. (1987). Övervakning och straff: fängelsets födelse. (5, översedda uppl.) Lund: Arkiv.

Frykman, B. S. (1990). Arbetarkultur-Göteborg 1890. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige. Etnologiska institutionen, Göteborgs Universitet. Minab, Surte.

Horgby, B. (1986). Den disciplinerade arbetaren : brottslighet och social förändring i Norrköping 1850-1910

Norburg, U., 2015. *Fängelse, skola, uppfostringsanstalt eller skyddshem?: Åkerbrukskolonien Hall för pojkar år 1876-1940* (Doctoral dissertation, Linköping University Electronic Press).

Tannenbaum, Frank. *Crime and the Community*. Massachusetts: Ginn, C1938, 1938. Web

Tosh John, Historisk teori och metod, 3:e uppl., Studentlitteratur, Lund 2011

Offentliga publikationer:

Brottsförebyggande rådet, Enheten för rättsstatistik. (2022). Kriminalstatistik - Misstänkta personer slutlig statistik 2021 (bra-1029). BRÅ. www.bra.se/publikationer.

Brottsförebyggande rådet, Jonas Ring och David Shannon. (2023). Socioekonomisk bakgrund och brott (Rapport 2023:3). Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet. <https://bra.se/>

Statistiska Centralbyrån, Ingvar Ohlsson. (1969) *Historisk statistik för Sverige Del 1. Befolkning Andra upplagan 1720-1967*, AB Allmänna Förlaget, Stockholm

Internet:

Svenska akademins ordlista, definition av ordet: *vanartig*, publicerad: 2021

<https://svenska.se/tre/?sok=vanartig&pz=1> hämtad 2023-05-12.

Riksarkivet SVAR-Svensk arkivinformation, Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1880, *Andersson, Gustaf Edvard, sida: 244, rad 4.*

https://sok.riksarkivet.se/?EndastDigitaliserat=false&Namn=Andersson+Gustaf+Edvard+&Ort=g%C3%B6teborg&DatumFran=1870&DatumTill=1899&AvanceradSok=true&page=9&postid=Folk_121407714&tab=post&FacettState=undefined%3Ac%7C#tab

hämtad: 2023-05-19